

Najnovija dešavanja u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava u oblasti slobode izražavanja

Sloboda izražavanja i sloboda medija

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>
<https://www.coe.int/en/web/freedom-expression>

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope

Bilten br. 4
Najnoviji trendovi u sudskoj praksi
Evropskog suda za ljudska prava u
oblasti slobode izražavanja

Autor: Peter Noorlander.
Urednica verzije na bosanskom jeziku:
Sevima Sali-Terzić.

Bilten je pripremljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Vijeća Evrope „Horizontalni program za Zapadni Balkan i Tursku 2019–2022.“ i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u jugoistočnoj Evropi (JUFREX).“

Reprodukcija odlomaka (do 500 riječi) je odobrena, osim u komercijalne svrhe, sve dok se čuva cjelovitost teksta, odlomak se ne koristi izvan konteksta, ne pruža nepotpune informacije ili ne dovodi na drugi način u obmanu čitaoca u pogledu prirode, opsega ili sadržaja teksta. Izvorni tekst uvijek mora biti priznat na sljedeći način „© Vijeće Evrope, 2022“. Svi ostali zahtjevi koji se tiču reprodukcije/prevoda cijelog ili dijela dokumenta, trebaju se uputiti Direktoratu za komunikacije Vijeća Evrope (F-67075 Strasbourg Cedex ili na e-mail publishing@coe.int).

Sva ostala prepiska koja se odnosi na ovu publikaciju treba biti upućena na adresu *Jedinica za saradnju u oblasti slobode izražavanja, Odjel za informaciono društvo, Generalni direktorat za ljudska prava i vladavinu prava, Savet Evrope, Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, Francuska, Tel. +33 (0)3 88 41 20 00 23, E-mail: Horizontal.Facility@coe.int.*

© Vijeće Evrope, april 2022.
Sva prava zadržana.

Licencirano Evropskoj uniji pod uvjetima.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u ovom dokumentu spadaju u odgovornost autora i ni na koji način ne odražavaju službeno mišljenje bilo koje strane.

Sadržaj

UVOD	5
PREGLED NAJVAŽNIJIH PREDMETA U VEZI SA SLOBODOM IZRAŽAVANJA	7
<i>Biancardi protiv Italije</i> , presuda donesena 25. novembra 2021, predstavka br. 77419/16	7
<i>Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella i Radicali Italiani protiv Italije</i> , presuda donesena 31. augusta 2021. godine, predstavka br. 20002/13, i <i>Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella protiv Italije</i> , presuda donesena 31. augusta 2021. godine, predstavka br. 66984/14	8
<i>Miroslava Todorova protiv Bugarske</i> , presuda donesena 19. oktobra 2021. godine, predstavka br. 40072/13	9
<i>Standard Verlagsgesellschaft Mbh protiv Austrije (br. 3)</i> , presuda donesena 7. decembra 2021. godine, predstavka br. 39378/15	11
<i>Vedat Şorli protiv Turske</i> , presuda donesena 19. oktobra 2021. godine, predstavka br. 42048/19	12
<i>Rovshan Hajiyev protiv Azerbejdžana</i> , presuda od 9. decembra 2021. godine, predstavka br. 19925/12 i 47532/13	13
DETALJNA ANALIZA ODABRANIH PREDMETA	15
<i>Udruženje ACCEPT i drugi protiv Rumunije</i> , presuda donesena 1. juna 2021. godine, predstavka br. 19237/16	15
<i>Dareskizb protiv Armenije</i> , presuda donesena 21. septembra 2021. godine, predstavka br. 61737/08	17

Uvod

Bilten se priprema u okviru zajedničke inicijative Evropske unije i Vijeća Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019.-2022.“ i Akcije „**Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Europi**“ (JUFREX).

Da bi nastavio saradnju sa pravnim stručnjacima, i doprinio daljnjem unapređenju znanja u oblasti slobode izražavanja i slobode medija, pripremili smo ovaj Bilten kao dodatni alat za razmjenu informacija o novim trendovima i dešavanjima u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP, Sud).

Bilten br. 1 pokriva period april 2019 – jul 2020. godine, Bilten br. 2 period avgust 2020 – januar 2021. Bilten br. 3 pokriva period od februara do jula 2021. godine, a u ovom biltenu predstavljene su neke od relevantnih presuda koje su donesene od jula 2021. do januara 2022. godine.

U periodu od augusta 2021. do januara 2022. godine Evropski sud za ljudska prava (u daljnjem tekstu: Sud ili ESLJP) izrekao je 49 presuda i donio 17 odluka o dopuštenosti u predmetima iz oblasti slobode izražavanja.¹ Presude se odnose na razne tematske oblasti na koje su se podnositelji predstavki žalili pozivanjem na član 10. Evropske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP, Konvencija), od zabrane izdavanja novina do zabrane pristupa informacijama, kao i na pitanja zaštite i privatnosti. Većinu postupaka su pokrenuli podnositelji koji su u predstavkama tvrdili da je prekršeno njihovo pravo na slobodu izražavanja; jedan postupak su prema članu 8. pokrenuli podnositelji koji su tvrdili da je njihovo pravo na poštivanje privatnog života prekršeno time što ih domaće institucije vlasti nisu zaštitile od govora mržnje. U većini ovih presuda je potvrđena ustaljena sudska praksa, dok su u nekima dodatno pojašnjeni evropski standardi.

U dvije osnovne presude, koje su odabrane za detaljnu analizu u ovom Biltenu, Sud razmatra značaj adekvatne zaštite pravâ seksualnih manjina, uključujući njihovo pravo na slobodu izražavanja i mjeru u kojoj države mogu ograničiti slobodu izražavanja tokom trajanja vanrednog stanja. Prva, koja je donesena u predmetu [Udruženje ACCEPT i drugi protiv Rumunije](#),² odnosi se na protest kojim je prekinuta projekcija filma o istospolnoj porodici u toku mjeseca Historije LGBTI, kojeg je obilježavalo udruženje koje je Sudu podnijelo predstavku. Demonstranti su okupirali kino dvoranu, navodno su nosili rekvizite krajnje desnice, gledatelji su napadnuti, a policija, iako prisutna na licu mjesta, nije pružila zaštitu niti osigurala održavanje događaja. Druga osnovna presuda iz ovog Biltena, koja je donesena u predmetu [Dareskizb Ltd protiv Armenije](#), odnosi se na mjere koje su državni organi vlasti poduzeli u toku vanrednog stanja proglašenog nakon predsjedničkih izbora održanih 2008. godine, kada je kompaniji koja je Sudu podnijela predstavku bilo zabranjeno da izdaje svoje novine.

- ¹ Prema sistemu Evropskog suda za ljudska prava, predmeti prvo prolaze kroz fazu ocjene dopuštenosti. Ponekad se Sud u toj fazi donosi posebnu odluku kojom se mogu postaviti značajni standardi, posebno u pogledu tzv. predmeta u oblasti “govora mržnje” koji mogu biti isključeni kao “zloupotreba prava” prema članu 17. Konvencije.
- ² Sud je o predstavi odlučio u prvoj polovini prošle godine, ali odluka Suda nije mogla biti obuhvaćena prošlim Biltenom. Zbog značaja sudske odluke je odlučeno da ona bude uključena u ovaj Bilten.

U ovom Biltenu je također ukratko obrađeno još šest predmeta koji se odnose na niz drugih pitanja: takozvano „pravo na zaborav“, koje je nova oblast u sudskoj praksi Suda; neposredno obraćanje političkih subjekata u emisijama elektronskih medija; pravo na slobodu izražavanja nositelja pravosudnih funkcija; pravo na pristup informacijama; pitanje da li postoji pravo na „anonimnost“ prilikom davanja komentara na članke; i linija između oštrog tona *online* političkog diskursa i ničim izazvanih „uvreda“.

Sve u svemu, Sud je utvrdio povredu u gotovo 80% predmeta (u 39 od 49 predmeta) u vezi sa slobodom izražavanja iz člana 10. u kojima je predstavka bila dopuštena. U presudama u svim ovim predmetima je istaknuta obaveza država potpisnica Konvencije da poštuju standarde iz Konvencije u skladu s principom supsidijarnosti. [U toku 2021. godine](#), broj predmeta o kojima je Sud izvijestio povećan je za 38%. U nekim presudama koje se spominju u ovom Biltenu Sud je oštro kritikovao domaće pravosuđe ili domaće zakonodavstvo: Sud je u predmetu *Rovshan Hajiyev protiv Azerbejdžana* utvrdio „očigledno nerazumno tumačenje i primjenu domaćeg prava“, a u predmetu *Vedat Şorli protiv Turske* Sud je odlučio da tužena država treba ukinuti krivičnopravnu odredbu kojom se ugledu šefa države daje posebna zaštita.

U toku analiziranog perioda, Veliko vijeće Suda, koje razmatra predmete u kojima se postavlja ozbiljno pitanje u vezi s tumačenjem ili primjenom Konvencije ili od opće važnosti, prihvatilo je da postupi u dva ustupljena predmeta u oblasti slobode izražavanja. Prvi, [Hurbain protiv Belgije](#) (presuda donesena 22. juna 2021. godine, predstavka br. 57292/16; zahtjev za ustupanje predmeta prihvaćen [11. oktobra 2021. godine](#)), odnosi se na takozvano „pravo na zaborav“, a predstavku je podnio urednik novina koji je bio primoran anonimizirati novinski izvještaj o saobraćajnoj nesreći u kojoj je jedna osoba izgubila život. U svojoj presudi od 22. juna 2021. godine, Treći odjel Suda zauzeo je stav da to nije predstavljalo povredu prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja. Drugi predmet, [Sanchez protiv Francuske](#) (presuda donesena 2. septembra 2021. godine, predstavka br. 45581/15; zahtjev za ustupanje predmeta prihvaćen [17. januara 2022](#)), odnosi se na mjeru u kojoj se političari mogu smatrati odgovornim za sadržaj koji drugi objave na njihovoj Facebook stranici. Dana 2. septembra 2021. godine, Peti odjel Suda utvrdio je da osuđujuća presuda političara zbog toga što nije uklonio govor mržnje ne predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja. Veliko vijeće Suda neće preispitivati odluke u ova dva predmeta.

Na kraju, jedna praktična napomena: čitatelji ovog Biltena koji zastupaju podnositelje predstavki pred Evropskim sudom za ljudska prava trebaju znati da je u skladu sa članovima 4. i 8. [Protokola br. 15](#), koji je stupio na snagu 1. augusta 2021. godine, rok za podnošenje predstavki smanjen sa 6 na 4 mjeseca nakon datuma konačne odluke domaćeg suda. To se odnosi na sve predmete u kojima je domaći sud izrekao pravomoćnu presudu nakon 1. februara 2022. godine.

Pregled najvažnijih predmeta u vezi sa slobodom izražavanja

Biancardi protiv Italije, presuda donesena 25. novembra 2021, predstavka br. 77419/16

Presuda Suda

Činjenice predmeta

U martu 2008. godine, podnositelj predstavke, glavni i odgovorni urednik *online* novina, objavio je članak o tučnjavi i krvavom obračunu nožem u jednom lokalnom restoranu. U članku se navodi naziv restorana, otkriven je identitet osoba koje su učestvovala u tučnjavi (dva brata, V.X. i U.X. i njihovi sinovi) uz navođenje drugih detalja. U septembru 2010. godine, V.X. i restoran uputili su zvaničan zahtjev podnositelju predstavke da ukloni članak s interneta. Nije bilo odgovora i u oktobru su podnijeli tužbe protiv Google u Italiji (koji je kasnije isključen iz postupka) i podnositelja predstavke. Na raspravi održanoj u maju 2011. godine, podnositelj predstavke je izjavio da je članak deindeksirao. Domaći sud je smatrao da iako ne postoji potreba za ispitivanjem tužbe u vezi s uklanjanjem članka, ugled podnositelja tužbe je povrijeđen u periodu u kojem je članak bio lako dostupan. Sud je svakom podnositelju tužbe dosudio naknadu nematerijalne štete u iznosu od 5.000 eura (EUR) te naknadu troškova i izdataka postupka u iznosu od 2.310 eura. Sud je u obrazloženju naveo da je članak bio lako dostupan u periodu od marta 2008. do maja 2011. godine i da su informacije bile lako dostupne pretragom imena podnositelja tužbe u pretraživaču. Vrhovni sud je odbio žalbu.

Podnositelj u svojoj predstavi Evropskom sudu za ljudska prava navodi povelu prava na slobodu izražavanja.

Sud je primijetio da je suština spora lakoća pristupa *online* članku tokom dugog vremenskog perioda i mogućnost pronalaska članka pretragom imena date osobe. Sud se ukratko osvrnuo na tehničke pojmove i objasnio da „deindeksiranje“ (i slični pojmovi: „delisting“ i „dereferenciranje“) znači uklanjanje određenih internet stranica iz rezultata pretraživanja. Takvo deindeksiranje može uraditi pretraživač, ali i urednik novina uz pomoć tehnike „neindeksiranja“. U ovom predmetu je zahtjev za deindeksiranje upućen uredniku.

Sud je ponovio principe koji se obično primjenjuju u predmetima u kojima je potrebno uravnotežiti pravo na slobodu izražavanja s pravom na ugled, ali je smatrao da zbog dvije različite karakteristike ovog predmeta – period u kojem je *online* članak bio dostupan i činjenica da se objava odnosi na fizičku osobu koja ne djeluje u javnom kontekstu – striktna primjena ovih kriterija ne bi bila odgovarajuća. Umjesto toga, Sud je zaključio da će razmotriti da li su utvrđenja domaćih sudova utemeljena na relevantnim i dovoljnim razlozima, pritom usmjeravajući pažnju posebno na (i) dužinu vremena u kojem je članak bio lako dostupan *online*, (ii) osjetljivost informacija i (iii) težinu sankcije koja je izrečena podnositelju predstavke.

Što se tiče prve tačke, Sud je naveo da je krivični postupak u vezi s tučnjavom još uvijek u toku, ali da članak nije ažuriran niti uklonjen, bez obzira na zvanično upućen zahtjev. Sud je dalje smatrao da se, prema domaćoj i međunarodnoj

sudskoj praksi, relevantnost prava podnositelja predstavke da objavi informacije vremenom smanjuje, dok interesi podnositelja predstavke u pogledu njegove reputacije rastu. Sud je također naglasio da je bilo potrebno uzeti u obzir osjetljivu prirodu podataka – krivičnog postupka. Sud je nadalje smatrao da se iznos dosuđene naknade ne može smatrati prekomjernim s obzirom na okolnosti ovog predmeta. Na kraju, Evropski sud za ljudska prava je naglasio da u slučaju da su domaće institucije uspostavile ravnotežu između slobode izražavanja i prava na poštovanje privatnog života, on mora imati jake razloge da stav domaćih sudova zamijeni svojim stavom. Iz svih navedenih razloga Sud je smatrao da naknada koju su dosudili domaći sudovi ne predstavlja povredu prava podnositelja predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena Sud nije pronašao povredu prava na slobodu izražavanja i naglasio je da „podnositelju predstavke nije ničim određeno da trajno ukloni članak sa interneta“. Presuda skreće pažnju na ono što se pokazalo utjecajnim izdvojenim mišljenjem sudije Pavlija u predmetu [Hurbain protiv Belgije](#), presuda od 22. juna 2021, predstavka br. 57292/16 (predmet koji je prihvaćen za ustupanje [Velikom vijeću](#)). Dvije stvari su posebno interesantne: način na koji Sud predlaže nove kriterije u predmetima u vezi s „pravom na zaborav“ koji se ne uklapaju u standardni test ravnoteže između privatnosti i slobode izražavanja (tzv. *Von Hannover* i srodni *Axel Springer* kriteriji) i fokus na „deindeksiranje“, kao manje stroge mjere zaštite reputacijskih interesa. Međutim, kritiku je privuklo obrazloženje Suda koje se može okarakterizirati kao donekle minimalističko. Prije svega, u novim kriterijima Suda nema razmatranja javnointerestne vrijednosti informacija – što je obično u središtu svakog predmeta u vezi sa članom 10. Ova oblast prava će se, bez sumnje, nastaviti razvijati; sljedeća oblast će vjerovatno biti odluka Velikog vijeća u predmetu *Hurbain protiv Belgije* (rasprava u ovom predmetu koji se odnosi na sudsku naredbu da se anonimizira članak objavljen u *online* novinama prije dvadeset godina će se održati 9. marta, a presuda se može očekivati kasnije u toku ove godine).

[Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella i Radicali Italiani protiv Italije, presuda donesena 31. augusta 2021. godine, predstavka br. 20002/13, i Associazione Politica Nazionale Lista Marco Pannella protiv Italije, presuda donesena 31. augusta 2021. godine, predstavka br. 66984/14](#)

Činjenice predmeta

Podnositelji predstavki u ovim predmetima su politička udruženja. Prvi predmet (predstavka br. 20002/13), odnosi se na ukidanje političkih televizijskih emisija poznatih kao „političke platforme“; drugi predmet (predstavka br. 66984/14), odnosi se na žalbu da predstavnici jednog udruženja nisu bili pozvani da učestvuju u najvažnijim informativnim emisijama javne radiotelevizije RAI i da njegova kampanja i inicijative za podizanje svijesti nisu prikazivani.

U drugom predmetu je podnositelj predstavke prethodno uputio zvanični prigovor Regulatornoj upravi za komunikacije, AGCOM. Uprava AGCOM je odbila prigovor iz razloga što je udruženje, ustvari, bilo dovoljno prisutno, slično kao i drugi politički pokreti koji nisu zastupljeni u parlamentu. Domaći sud je ukinuo odluku Uprave AGCOM ne jednom, nego dva puta i tek nakon više od dvije godine podnositelj predstavke je pozvan da učestvuje u televizijskim emisijama, s tim da je jedna emisija bila otkazana. Zamjenski termin nije bio ponuđen.

Podnositelji predstavke su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede njihovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje Suda

Što se tiče prvog predmeta (predstavka br. 20002/13), Sud je primijetio da su u talijanskom sistemu, prije nego što su ukinute, „političke platforme“ bile organizirane na državnim kanalima na osnovu instrukcije parlamentarne komisije. Sud je naveo da sistem „političkih

platformi“ datira s početka hiljadu devetsto sedamdesetih godina, kada su društvo i mediji bili potpuno drukčiji. Javnost nije više bila zainteresirana za takve emisije i one su zamijenjene nizom informativnih emisija koje pružaju mogućnost političkim strankama da prenesu svoja mišljenja i ideje na razne načine. Podnositelj predstavke nije bila jedina grupacija pogođena time: sve političke grupacije i stranke koje su u njima sudjelovale bile su jednako pogođene. Sud je nadalje primijetio da je zamjena takvih „političkih platformi“ dubljim političkim debatama omogućila radioteleviziji RAI veću uređivačku slobodu te pružila druge mogućnosti prenosa političkih ideja i mišljenja putem radiodifuznih medija. Emisije „političke platforme“ su ukinute u sklopu sve većeg priznanja uređivačke autonomije svih kanala i njihovo ukidanje nije predstavljalo povredu prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.

Međutim, Sud je utvrdio povredu člana 13. (pravo na djelotvoran pravni lijek): prema talijanskom pravnom sistemu, za grupacije poput podnosioca predstavke nije bilo mogućnosti izjavljivanja žalbe na odluku parlamentarne komisije (kojom je izražena volja parlamenta).

U drugom predmetu (predstavka br. 66984/14), Sud je primijetio da je podnositelj predstavke podnio prigovor Regulatornoj upravi za komunikacije, AGCOM, koja je dva puta odbila poduzeti mjere, bez obzira na sudske naredbe. Predstavnicima podnosioca predstavke pozvani da sudjeluju u dvije televizijske emisije javne radiotelevizije tek 2013. godine, nakon što su domaćim sudovima po drugi put podnijeli tužbu zbog nepoštivanja prve odluke.

Sud smatra da je pristup Uprave AGCOM bio isključivo formalistički. Uprava AGCOM je procijenila ukupno pojavljivanje udruženja koje je podnositelj predstavke u svim emisijama na temu tekućih pitanja na danim kanalima, ali nije uzela u obzir vrijeme u kojem su emisije prikazivane i njihovu popularnost. Sud je također primijetio razliku između obaveze javne radiotelevizije da uravnoteženo predstavi različita politička mišljenja i prakse prema kojoj grupacije koje su klasificirane kao „politički subjekti“ imaju preferencijal-

ni pristup određenim emisijama na temu tekućih pitanja. Zbog toga, udruženje koje je podnositelj predstavke nije bilo uključeno u tri vrlo popularne televizijske emisije i zato ono sebe smatra uistinu marginaliziranim u medijskoj pokrivenosti. Prije nego što je podnositelj predstavke pozvan da učestvuje, održane su svega dvije emisije, dok je treća bila otkazana. Nije ponuđen zamjenski termin. Na kraju se udruženje koje je podnositelj predstavke pojavilo u samo jednoj emisiji. Zbog svega toga, Sud je utvrdio povredu prava podnosioca predstavke na slobodu izražavanja.³

Napomena: Sud je u oba predmeta izrazito naglasio značaj pluralizma u radiodifuznim medijima, posebno javnim. Politički program je evoluirao od dana pružanja „političkih platformi“ van izbornog vremena do priznavanja veće uređivačke slobode za državnu radiodifuziju (što Sud priznaje kao proces koji je u toku) i omogućavanja političkim pokretima da predstave svoje ideje i mišljenja u političkim i informativnim emisijama i emisijama o aktuelnim pitanjima. Međutim, vrlo je bitna ravnopravna zastupljenost. Matematička formula za računanje vremena, kao postotka ukupnog vremena emitiranja, vjerovatno neće pomoći da se to postigne s obzirom na razlike u popularnosti raznih emisija i vremenu u kojem se one prikazuju. Svakim pristupom koji dovodi do *de facto* isključivanja ili marginalizacije određenih političkih grupacija ili pokreta će se vjerovatno prekršiti njihovo pravo na slobodu izražavanja.

Miroslava Todorova protiv Bugarske, presuda donesena 19. oktobra 2021. godine, predstavka br. 40072/13

Činjenice predmeta

Podnositeljica predstavke je, u svojstvu predsjednice Bugarskog sindikata sudija, često kritikovala disciplinsko tijelo za pravosuđe, Vrhovno pravosudno vijeće. Protiv nje

³ Sud je utvrdio da drugi podnositelj predstavke br. 20002/13 nije pokazao na koji je način bio direktno pogođen ukidanjem emisija „političke platforme“ te je žalbu odbio.

je jedan sudija podnio disciplinsku tužbu zbog kašnjenja u izricanju presuda. U disciplinskom postupku koji je uslijedio nakon toga, Vrhovno pravosudno vijeće je utvrdilo da je tužena kasnila u donošenju sudskih odluka ili davanju obrazloženja odluke u 57 predmeta, što predstavlja sistematsko kršenje rokova te joj je prvo izrekao disciplinsku mjeru smanjenja plaće, a zatim predložio njenu smjenu s dužnosti. Njena žalba na odluku o smanjenju plaće je na kraju odbijena; iako je usvojena žalba u dijelu koji se odnosi na smjenu s dužnosti, ona je sankcionisana premještajem na rad u nižem sudu na period od dvije godine. Podnositeljica predstavke se žalila Evropskom sudu za ljudska prava na povredu njenog prava na pravično suđenje, prava na poštivanje privatnog života, prava na slobodu izražavanja i prava na nediskriminaciju te na povredu zabrane izricanja ograničenja prava u svrhe osim propisanih.

Obrazloženje Suda

Sud nije utvrdio povredu prava podnositeljice predstavke na pravično suđenje niti njenog prava na poštivanje privatnog života. S obzirom na njenu žalbu u vezi sa članom 10, koji štiti pravo na slobodu izražavanja, Sud smatra da je disciplinski postupak protiv podnositeljice predstavke bio usko povezan s izjavama koje je davala u javnosti. To znači da su disciplinski postupak i sankcija koja joj je izrečena mogli imati zastrašujući učinak na nju, kao i na druge sudije. Iako je žalba podnositeljice predstavke u dijelu koji se odnosi na smjenu s dužnosti prihvaćena, prvobitna naredba o smjeni sa sudijske funkcije je stupila na snagu danom donošenja i ona je udaljena s radnog mjesta u trajanju od godinu dana.

Osim toga, Evropski sud za ljudska prava smatra da domaći sudovi nisu potkrijepili svoje odluke relevantnim i dovoljnim razlozima kojima bi objasnili zbog čega su disciplinski postupak i izrečene sankcije bili neophodni i da li su bili proporcionalni. Imajući na umu temeljni značaj slobode izražavanja o pitanjima od javnog interesa, kao što je funkcionisanje sistema pravosuđa, i potrebu za

zaštitom nezavisnosti pravosuđa, Sud je, stoga, utvrdio povredu prava podnositeljice predstavke na slobodu izražavanja.

Neobično je to što je Sud također utvrdio i povredu člana 18. Konvencije, kojim je zabranjeno ograničavanje prava u svrhe osim propisanih. Naveo je da je to temeljni aspekt predmeta. Sud je primijetio nesuglasice između Bugarskog sindikata sudija i organa izvršne vlasti: Ministarstvo unutarnjih poslova je davalo izjave za novinare koje su bile usmjerene protiv podnositeljice predstavke i putem kojih su joj upućivane kritike. Vrhovno pravosudno vijeće se naročito snažno obrušilo na podnositeljicu predstavke, dok su široki slojevi bugarske i međunarodne javnosti primijetili iznimnu težinu i disproporcionalni karakter prve sankcije kojom je podnositeljica predstavke smijenjena s dužnosti. Niti jedna izjava koju je podnositeljica predstavke dala nije bila protuzakonita niti nekompatibilna s pravosudnim etičkim kodeksom. Alarmirajuća je činjenica da je disciplinski postupak iskorišten radi odmazde protiv nje. S obzirom na sve činjenice predmeta, Sud je smatrao da je osnovni cilj disciplinskog postupka bio kazniti i zastrašiti podnositeljicu predstavke, čime je prekršen član 18. u vezi sa članom 10.

Sud nije smatrao da je pokrenuto posebno pitanje u vezi sa članom 14. (pravo na nediskriminaciju u uživanju pravâ).

Napomena: Od nositelja pravosudnih funkcija se očekuje određeni stepen umjerenosti u izjavama, posebno ako bi se mogao dovesti u pitanje njihov autoritet ili neovisnost (vidi [Wille protiv Lihtenštajna](#), presuda od 28. oktobra 1999. godine, predstavka br. 28396/95), ali, kao što je Sud primijetio, u izjavama podnositeljice predstavke ništa nije bilo protivzakonito niti neetično. Sud jeste utvrdio određena kašnjenja u izricanju nekih presuda, ali je izrečena kazna bila neobično stroga. To je navelo Sud da razmotri predmet i u svjetlu člana 18. i utvrdio je njegovu povredu: ukratko, to znači da ograničenje koje je naizgled izrečeno u jednu svrhu uistinu ima neopravdani cilj (u ovom slučaju je to kažnjavanje sudije i davanje primjera drugima). Povrede člana 18. ukazuju na teško

nepoštivanje vladavine prava i ovom presudom se Bugarska pridružila maloj grupi zemalja koje su prekršile ovu odredbu (druge zemlje su Azerbejdžan (sa jedanaest povreda), Gruzija, Rusija, Turska i Ukrajina (svaka sa dvije ili tri povrede) i Republika Moldavija (s jednom povredom). Ovo treba biti razlog za ozbiljnu zabrinutost i može se očekivati da će Komitet Vijeća Evrope za praćenje izvršenja presuda ovaj slučaj staviti pod jači nadzor.

Standard Verlagsgesellschaft MbH protiv Austrije (br. 3), presuda donesena 7. decembra 2021. godine, predstavka br. 39378/15

Činjenice predmeta

Podnositelj predstavke je izdavač jednih novina i vlasnik *online* portala na kojem se objavljuju članci i koji ima forume za diskusiju. Prilikom registracije budućih korisnika web stranice, koja omogućava davanje komentara na članke, od osoba se traži da navedu ime i prezime i email adresu ili, opciono, poštansku adresu. Na web stranici je jasno istaknuto da će kompanija koja je podnijela predstavku otkriti te podatke samo u slučajevima propisanim zakonom. Moderator pregledaju oko 6.000 komentara dnevno, od kojih mnoge brišu, a kompanija je nadležnim institucijama dostavila korisničke podatke kada je bilo jasno da su prava prekršena.

Dva članka o političarima su privukla negativne komentare. U jednom komentaru je pisalo: „Korumpirani političari zaboravljaju, [ali] mi ne. DAN IZBORA JE DAN ISPLATE PLAĆA!!!!“; u drugom komentaru je predloženo da se politička stranka „zabrani zbog tekućeg oživljavanja nacizma“; i u trećem je pisalo: „[D]a neprestano ne shvatamo pogrešno [značenje] slobode izražavanja i da su, stoga, podrivanje našeg ustava i destabilizacija našeg oblika vladavine kažnjivi – ili barem da se [zakon protiv mafije] jednom primijeni na ekstremno desničarsku scenu u Austriji – tada [H.K.] ne bi bio jedan od najvećih kriminalaca u Drugoj Republici“.

Komentari su nakon pritužbi uklonjeni, ali je kompanija odbila otkriti identitet osoba koje su davale takve komentare. Domaći sudovi su naredili da se podaci o korisnicima otkriju, navodeći da prevladava interes za otkrivanjem podataka političkih stranaka i političara koji su kritikovani u komentarima. Podnositelj predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava, tvrdeći da naredba da se otkriju lični podaci korisnika njegovog informativnog portala predstavlja povredu njegovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje Suda

Sud je posvetio značajan dio rasprave pitanju da li je došlo do miješanja u pravo na slobodu izražavanja kompanije koja je podnositeljica predstavke, na čijoj su web stranici objavljeni komentari. Sud je utvrdio da, bez obzira na to što se komentari ne mogu smatrati „izvorom“ kao što je podnositelj predstavke tvrdio, ipak postoji snažna povezanost između objave članka podnositelja predstavke i komentara koje su oni privukli. Opća funkcija podnositelja predstavke je bila poticati otvorenu diskusiju i širiti ideje i informacije u vezi s temama od javnog interesa, a obaveza otkrivanja podataka o korisnicima bi imala zastrašujući učinak na javnu debatu. Sud je naglasio da pravo na anonimnost, iako nije apsolutno, potiče iz prava na slobodu izražavanja: to je bio bitan način izbjegavanja odmazde ili neželjene pažnje i time je promoviran slobodan protok mišljenja, ideja i informacija. Ta anonimnost ne bi bila djelotvorna da je kompanija koja je podnositelj predstavke nije mogla braniti, pa naredba da se ukine anonimnost, stoga, predstavlja miješanje u podnositeljevo ostvarivanje prava na slobodu izražavanja.

Nakon što je proveo uobičajeni „trodjelni“ test, Sud je utvrdio da je miješanje bilo propisano zakonom sa ciljem zaštite ugleda drugih, što je legitiman cilj; Sud je nadalje razmotrio da li je miješanje bilo „neophodno u demokratskom društvu“. Sud je primijetio da komentari ne predstavljaju govor mržnje niti podstiču na nasilje i da se odnose na dva političara i političku stranku u okviru

političke debate od javnog interesa. Domaći sudovi su trebali izbalansirati konkurentne interese ugleda i slobode izražavanja. Oni to nisu uradili niti su naveli razloge zbog kojih su reputacijski interesi tužitelja prevagnuli nad interesima podnositelja predstavke da ne otkrije identitet svojih korisnika. Za uspostavljanje ravnoteže između prava u postupcima u vezi sa otkrivanjem podataka o korisnicima može biti dovoljno *prima facie* ispitivanje, ali čak i ono zahtijeva barem neko obrazloženje. Propust sudova da tako postupe predstavlja povredu prava podnositelja predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena: Ovo je prvi predmet u kojem se eksplicitno razmatra da li zahtjev upućen *online* medijskoj kući da otkrije podatke o svojim korisnicima predstavlja miješanje u pravo na slobodu izražavanja (ovo pitanje nije pokrenuto u ranijim predmetima – [Delfi AS protiv Estonije \[GC\]](#), presuda od 16. juna 2015. godine, predstavka br. 64569/09, i [Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete i Index.hu Zrt protiv Mađarske](#), presuda od 2. februara 2016. godine, predstavka br. 22947/13). U ovom predmetu Sud smatra da je *online* forum sastavni dio novinske djelatnosti podnositelja predstavke: on poziva čitatelje da daju komentare, omogućava postupak registracije i moderira veliki broj komentara (zaista je obrisao komentare nakon što je primio pritužbe). Na domaćem nivou, kompanija koja je podnositeljica predstavke isticala je argument zaštite izvora kako ih ne bi otkrila. Domaći sudovi ga nisu prihvatili, a ni Evropski sud za ljudska prava nije prihvatio takvo obrazloženje nego je smatrao da integrirani pristup medijske kuće komentarima i novinskim člancima, skupa sa značajem anonimnosti, znači da se medijska kuća može pozvati na svoje pravo na slobodu izražavanja kako bi se oduprla zahtjevu za otkrivanjem podataka o korisnicima. Istovremeno, Sud ne postavlja visoko ljestvicu za otkrivanje podataka, naglašavajući da „za uravnoteženje prava u postupku u vezi s otkrivanjem podataka o korisnicima može biti dovoljno *prima facie* ispitivanje“. Ali, Sud nadalje navodi da „čak i *prima facie* ispitivanje zahtijeva određeno obrazloženje i uspostavljanje ravnoteže“. Sudija Eicke je dao izdvojeno mišljenje o dopuštenosti,

navodeći pravne propise EU (istina je, bez sumnje, da ova presuda pokreće određena pitanja) i upozoravajući na eventualni negativni učinak na sposobnost žrtava uvredljivih objava da ostvare pristup pravdi.

Vedat Şorli protiv Turske, presuda donesena 19. oktobra 2021. godine, predstavka br. 42048/19

Činjenice predmeta

Podnositelj predstavke je bio osuđen na kaznu zatvora u trajanju od 11 mjeseci i 20 dana, uvjetno pet godina (što znači da ako podnositelj predstavke u tom periodu ne počini novo krivično djelo s namjerom, osuda će se ukiniti) zbog vrijeđanja predsjednika države u dvije objave na Facebook profilu. U pritvoru je proveo dva mjeseca i dva dana.

Prva objava na Facebook profilu bila je karikatura na kojoj je prikazan tadašnji predsjednik SAD-a Barack Obama kako ljubi turskog predsjednika koji nosi žensku haljinu, uz popratni tekst: „Hoćeš li upisati pravo vlasništva na Siriji na moje ime, moj dragi mužu?“ U drugoj objavi su fotografije predsjednika Turske uz sljedeći komentar: „Neka tvoja krvlju potaknuta moć bude zakopana u dubine zemlje/neka mandati koje održavaš oduzimajući život budu zakopani u dubine zemlje/neka luksuzni život koji vodiš zahvaljujući ukrađenim snovima bude zakopan u dubine zemlje/neka tvoje predsjedništvo, tvoja moć i tvoje ambicije budu zakopani u dubine zemlje“.

Domaći sudovi su odbili sve žalbe podnositelja predstavke; on se, zatim, žalio Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede njegovog prava na slobodu izražavanja.

Obrazloženje Suda

Sud je primijetio da je podnositelj predstavke osuđen prema odredbi Krivičnog zakona kojom se predsjedniku Republike daje veći stepen zaštite nego drugima i kojom

su propisane teže kazne. Sud je naglasio da je u brojnim presudama u postupcima po predstavkama protiv Turske, kao i drugih zemalja, ocijenio da takvi zakoni nisu u skladu s odredbama Evropske konvencije o ljudskim pravima (navodeći kao reference, između ostalog, predmet [Colombani i dr. protiv Francuske](#), presuda od 25. juna 2002. godine, predstavka br. 51279/99, [Otegi Mondragon protiv Španije](#), presuda od 6. novembra 2018. godine, predstavka br. 2034/07; [Artun i Güvener protiv Turske](#), presuda od 26. juna 2007. godine, predstavka br. 75510/01).

Sud je razmotrio i strogu krivičnu sankciju koja je izrečena podnositelju predstavke. Naglasio je da se osobe koje predstavljaju institucije države moraju suzdržavati od pokretanja krivičnog postupka da bi zaštitili svoj ugled. Sud je naglasio da je i najlakša moguća kazna, kao što je osuđujuća presuda bez izricanja kazne ili simbolična novčana kazna u iznosu od jednog eura, ipak krivična sankcija. Sud je naglasio zastrašujući učinak krivičnih sankcija na pravo na slobodu izražavanja. Osvrćući se na činjenice u ovom predmetu, Sud smatra da zadržavanje podnositelja predstavke u prostorijama policije, njegov boravak u pritvoru i izricanje bilo koje krivične sankcije nemaju nikakvo opravdanje i utvrdio je povredu prava na slobodu izražavanja.

Sud je dalje razmotrio član 46. Konvencije, prema kojem države moraju poštovati presude. Primjećujući da korijen ovog slučaja leži u krivičnopravnoj odredbi kojom se ugledu šefa države daje veći stepen zaštite, Sud smatra da bi bilo odgovarajuće izmijeniti Krivični zakon u skladu sa članom 10. Konvencije.

Napomena: Vrijeđanje šefa države predstavlja krivično djelo u više evropskih zemalja. Iako se krivično gonjenje poduzima u rijetkim slučajevima, takvi zakoni imaju zastrašujući učinak na pravo na slobodu izražavanja i, kao što Sud kaže, „nisu, u principu, u skladu s duhom Konvencije“. Sud također naglašava potrebu za krajnjom suzdržanošću u korištenju krivičnog zakona radi zaštite ugleda javnih dužnosnika, naglašavajući da je čak i najblaža sankcija – krivična osuda. Sud je

oba stava istakao i ranije (vidi predmete već spomenute u sažetom prikazu predmeta), a Komitet ministara Vijeća Evrope je još 2004. godine objavio deklaraciju u kojoj poziva na to ([Deklaracija o slobodi političke debate u medijima](#), usvojena 12. februara 2004. godine), ali su, bez obzira, reforme zakona spore. Zaključkom Suda prema članu 46, da bi izmjene zakona bile odgovarajuće naglašava se urgentnost potrebne reforme na koju i druge države u kojima su još na snazi slični zakoni trebaju obratiti pažnju.

Rovshan Hajiyev protiv Azerbejdžana, presuda od 9. decembra 2021. godine, predstavka br. 19925/12 i 47532/13

Činjenice predmeta

Podnositelj predstavke, urednik državnih novina, dostavio je dva zahtjeva za pristup informacijama o mogućim prijetnjama javnom zdravlju i okolišu koje dolaze od vojne radarske stanice u Azerbejdžanu još iz sovjetske ere, kojima je upravljala Rusija do 2012. godine. Prema nezavisnim studijama, stanica je uzrokovala ozbiljne javnozdravstvene probleme i predsjednik Azerbejdžana je imenovao dvije komisije za procjenu tih rizika, prvu 2001, a potom drugu 2003. godine. Podnositelj predstavke je 2010. godine pitao Ministarstvo zdravstva da li su te komisije još aktivne i kakav su izvještaj/izvještaje izradile. Informisan je da je jedan izvještaj urađen i dostavljen Kabinetu ministara, ali da Ministarstvo nije u posjedu tog izvještaja i da mu ga, stoga, ne mogu dostaviti. Njegova nastojanja da putem suda dođe do izvještaja bila neuspješna. Podnositelj predstavke se posebnim zahtjevom obratio Kabinetu ministara. Kabinet nije dostavio odgovor. „Oglušivanje“ su podržali sudovi koji su tvrdili da azerbejdžanski Zakon o pristupu informacijama ne propisuje obavezu objavljivanja izvještaja komisija formiranih u posebne svrhe. Podnositelj predstavke se žalio Evropskom sudu za ljudska prava, tvrdeći da je njegovo pravo na slobodu izražavanja prekršeno.

Obrazloženje Suda

Sud je prvo razmotrio dopuštenost predstavke. Naglasio je da je moguće pokrenuti pitanje prava pristupa informacijama u posjedu tijela vlasti u kontekstu člana 10. kada su tražene informacije bitne za ostvarivanje prava na slobodu izražavanja. U takvim slučajevima, primjenjuju se sljedeći kriteriji: (a) svrha traženih informacija; (b) karakter traženih informacija; (c) uloga podnositelja predstavke; i (d) da li su tražene informacije spremne i na raspolaganju. Sud je primijetio da je podnositelj predstavke novinar i da je relevantne državne organe jasno upoznao da su mu, kao novinaru, informacije potrebne za rad. Sud je naveo da je karakter informacija jasno od općeg javnog značaja, a izvještaj je, u principu, bio spreman i na raspolaganju. Dostupnost izvještaja ne bi trebala predstavljati nikakve teškoće niti nerazumno opterećenje za relevantna tijela vlasti. Stoga je član 10. bio primjenljiv, a odbijanje zahtjeva je predstavljalo miješanje u prava podnositelja predstavke.

Prilikom razmatranja da li je odbijanje zahtjeva moglo biti opravdano, Sud se fokusirao na pitanje „da li je odbijanje bilo propisano zakonom“, što je uslov prema članu 10. (2) Konvencije. Razmatrajući prvo zakonitost odgovora Ministarstva zdravstva, Sud je primijetio da domaći sudovi nisu razmotrili pitanje da li je to u skladu s domaćim zakonskim propisima (oni su zahtijevali od Ministarstva, ako ono uistinu nije bilo u posjedu izvještaja, ali je znalo koji organ državne vlasti jeste, da na vlastitu inicijativu prosljedi zahtjev). Što se tiče oglašivanja Kabineta ministara, i to je bilo u suprotnosti s domaćim zakonima prema kojima je potrebno odbijanje zahtjeva za pristup informacijama suštinski obrazložiti u pisanoj formi. Domaći sudovi se nisu osvrtni na ove propuste. Osim toga, Sud je utvrdio da je oslanjanje domaćih sudova na odredbu

domaćeg zakona prema kojoj nije potrebno proaktivno objavljivanje izvještaja komisija formiranih u posebne svrhe očigledno nerazumno; namjera te odredbe nije ograničiti pristup informacijama u vlasništvu države. Upravo suprotno: ta odredba olakšava pristup time što od tijela koja su vlasnici informacija zahtijeva da široj javnosti otkriju određene vrste informacija koje se često traže. Pristup informacijama koje nisu među vrstama informacija pobrojanim u toj odredbi, može se tražiti od slučaja do slučaja, podnošenjem zahtjeva, kao što je zahtjev koji je podnio podnositelj predstavke. Stoga, nije postojala pravna osnova za neodobranje pristupa informacijama, što je dovelo do povrede prava podnositelja predstavke na slobodu izražavanja.

Napomena: Podnositelj predstavke se našao u kafkijanskoj situaciji u kojoj je Ministarstvo zdravstva poricalo da je još u posjedu izvještaja, Kabinet ministara, koji je bio u posjedu izvještaja, odbio je odgovoriti na zahtjev, a domaći sudovi su odobrili nedjelovanje državnih institucija kroz riječima Evropskog suda za ljudska prava, „očigledno nerazumno tumačenje i primjenu domaćeg prava“. Vrlo rijetko je Sud utvrđivao povredu prava na slobodu izražavanja na osnovu toga što miješanje nije „propisano zakonom“ (takvi predmeti gotovo uvijek ukazuju na temeljne propuste u vladavini prava). Međutim, u protekle četiri godine je Sud utvrdio takve povrede u 44 predmeta, pri čemu su Rusija i Turska češće kršile ovo pravo nego Azerbejdžan. Nekoliko mjeseci prije ove presude, isti odjel Suda je okarakterizirao nezakonito hapšenje, zatvaranje i osudu opozicionih aktivista za širenje antivladinih pamfleta kao „flagrantan samovoljni čin i negiranje same suštine slobode izražavanja“ ([Hasanov i Majidli protiv Azerbejdžana](#), presuda od 7. oktobra 2021. godine, predstavke br. 9626/14 i 9717/14).

Detaljna analiza odabranih predmeta

[Udruga ACCEPT i drugi protiv Rumunije, presuda donesena 1. juna 2021. godine, predstavka br. 19237/16](#)

Činjenice predmeta

Podnosioci predstavke su neprofitno udruženje koje promovira interese lezbijki, gay, biseksualnih i transrodnih (LGBT) osoba u Rumuniji i pet državljana Rumunije. U toku Mjeseca historije LGBTI, kojeg je udruženje obilježavalo u februaru 2013. godine, organizovana je projekcija filma o istospolnoj porodici u Nacionalnom muzeju rumunjskog seljaka. Drugih pet podnositelja predstavke je gledalo projekciju. Film je nakon projekcije trebao biti osnov za diskusiju gledalaca o pravima istospolnih porodica. Podnositelj predstavke je prije početka događaja shvatio da je u toku „online mobilizacija“ putem platformi društvenih mreža, kojom se određene osobe pozivaju na kontra protest u toku projekcije filma u Muzeju. Udruženje koje je Sudu podnijelo predstavku tražilo je policijsku zaštitu. Deset policijskih službenika, skupa s timom od sedam žandara koje je alarmirao direktor Muzeja, bilo je raspoređeno duž hodnika izvan sale za filmsku projekciju.

Projekciji je prisustvovalo oko dvadeset osoba. Većina pozvanih se odazvala. Prije početka projekcije, u salu ušla grupa od pedeset osoba, među kojima su neki nosili zastave na jarbolima, uzvikivali su, npr, „smrt homoseksualcima“, „pederi“, „vi, prljavi“ i prisutne vrijeđali i prijetili im. Neki su pokazivali fašističke i ksenofobične znakove i maha-

li zastavom neke krajnje desničarske stranke. Te osobe, koje su nepozvane ušle u salu, ostavile su dojam da su bile povezane s nekim krajnje desničarskim pokretom koji se otvoreno suprotstavlja, između ostalog, istospolnim brakovima i usvajanju djece u istospolnim zajednicama. Organizatori su alarmirali policijske službenike raspoređene izvan sale za filmsku projekciju. Policajci su ušli u salu, oduzeli nekoliko zastava i potom izašli iz sale bez obzira na to što su ih organizatori zamolili da ostanu. Uljezi su potom blokirali projektor i prisilili organizatore da zaustave projekciju. Kako su gledaoci počeli napuštati salu, policijski službenici koji su stajali u hodniku su provjerili identifikacijske dokumente dvadeset devet osoba od kojih je većina bila iz grupe koja se protivila projekciji filma.

Udruženje koje je podnositelj predstavke je, 5. marta 2013. godine, podnijelo policiji prijavu o incidentu. U prijavi su naveli podsticanje na diskriminaciju, zloupotrebu položaja ograničavanjem prava i isticanje fašističkih, rasističkih ili ksenofobnih simbola na javnom mjestu. Otvorena je istraga koja je konačno zatvorena u novembru 2017. godine, bez ikakvih mjera. Podnošenje nekoliko tužbi sudovima je bilo uzaludno.

Obrazloženje Suda

Podnosioci predstavke su se žalili Evropskom sudu za ljudska prava zbog povrede njihovog prava na poštovanje privatnog života, prava na slobodu okupljanja i prava na nediskriminaciju (prema članovima 8, 11. i 14. Konvencije i članu 1. Protokola br. 12 uz Konvenciju).

Sud je naglasio dužnost vlasti da spriječe činjenje krivičnih djela iz mržnje (bez obzira da li su to fizički napadi ili verbalno zlostavljanje) i da istraže postojanje bilo kojeg diskriminacijskog motiva za nasilje. Razmatrajući predmet u kontekstu članova 8. i 14. kojima se štiti pravo na poštivanje privatnog života i pravo na uživanje prava iz Konvencije bez diskriminacije, Sud je naglasio da države moraju imati krivičnopravni sistem koji će djelotvorno odvrćati fizičke osobe od činjenja djela kojima se krše osnovni aspekti privatnog života. To obuhvata i uvođenje djelotvornih krivičnih sankcija za govor mržnje i podsticanje na nasilje. Osim toga, države imaju obavezu da zaštite, kao i obavezu da istraže sve slučajeve govora mržnje.

Što se tiče obaveze zaštite, Sud je primijetio da su policijski službenici i žandari od početka incidenta bili prisutni u dovoljnom broju. Nisu bili nadjačani niti zatečeni situacijom. Međutim, oni su ostali izvan kino sale u kojoj se incident počeo dešavati i u velikoj mjeri su se suzdržavali od intervencije kojom bi spriječili eskalaciju situacije, uprkos tome što su ih organizatori molili da to urade. Iako su intervenisali, nisu to uradili djelotvorno i nisu spriječili maltretiranje i vrijeđanje svakog podnositelja predstavke posebno od strane osoba koje su nepozvane ušle u salu. Sud je primijetio da odluka službenika organa vlasti da ostanu po strani, uprkos tome što su bili svjesni sadržaja dobacivanja, ukazuje na određenu pristrasnost usmjerenu protiv homoseksualaca, koja je provijavala i kroz njihove izvještaje o incidentu u kino sali: u policijskim izvještajima je opisan incident, ali je homofobija potpuno ignorisana. Stoga, nadležne institucije nisu izvršile svoju dužnost da zaštite podnositelje predstavke u njihovom uživanju prava na nediskriminaciju.

Što se tiče obaveze da provede istragu, Sud je primijetio da uprkos tome što je policija bila prisutna i što je prijava podnesena u roku od dvije sedmice nakon incidenta, tužiteljstvu je trebala godina dana da otvori istragu i još tri i po godine da je okonča. Sud je smatrao da se tolikim vremenskim periodom ne samo podriva istraga, nego i definitivno kompromituju izgledi da će se ona ikad

okončati. Iako je istraga trebala biti laka, Sud je primijetio da tužitelj nikada nije optužio niti jednog pripadnika grupe koja se protivila skupu. Domaće institucije vlasti su zaključile da riječi „smrt homoseksualcima“ ne predstavljaju utuživo djelo govora mržnje niti su uopće uzele u obzir homofobnu prirodu prijetnji i uvreda. Verbalno zlostavljanje podnositelja predstavke je nazvano samo „diskusijom“ ili „razmjenom gledišta“. Osim toga, domaće institucije vlasti nisu uzele u obzir činjenicu da je organizacija koja je stajala iza napada bila izrazito protiv homoseksualnih veza. Propust da se poduzmu razumni koraci predstavlja povredu obaveze institucija vlasti da istraže homofobne napade.

Razmatrajući pravo na slobodu okupljanja, Sud je naglasio da ono zahtijeva da države demonstrantima osiguraju održavanje demonstracija ili njihovo okupljanje bez straha od nasilja – čak i ako okupljanje može uznemiriti ili uvrijediti osobe koje se suprotstavljaju idejama ili tvrdnjama koje se promoviraju demonstracijom. To se odnosi i na privatne i na javne skupove. Iskrena, djelotvorna sloboda mirnog okupljanja se ne može svesti na puku dužnost države da se ne miješa. Primijenivši ove principe na konkretan predmet i istaknuvši propuste policije koje su navedene u sumiranom obrazloženju člana 8/člana 14. ranije u tekstu, Sud je utvrdio da jasan propust vlasti da zaštite podnositelje predstavke predstavlja povredu njihovog prava na slobodu okupljanja. Činjenica da je udruženje na kraju otkazalo projekciju filma i da je odlučilo da je održi nekog drugog datuma nije promijenila zaključak Suda. Vlasti su imale obavezu da koriste sva moguća sredstva da bi osigurale poštivanje prava podnositelja predstavke na mirno okupljanje.

Opći komentari

U ovom predmetu se javljaju dva važna pitanja: (1) obaveza države da poduzme mjere protiv govora mržnje i (2) obaveza države da poduzme korake kako bi omogućila korištenje prava na slobodu okupljanja bez nasilnih protesta.

Što se tiče drugog pitanja, obaveza države da poduzme korake kako bi omogućila djelotvorno uživanje prava već je dobro poznata (vidi, između ostalog, presudu Suda u predmetu [Identoba i drugi protiv Gruzije](#), presuda donesena 12. maja 2015. godine, predstavka br. 73235/12).

Što se tiče prvog pitanja, Sud sve češće ističe da se članom 8. zahtijeva od država da djeluju odlučno i djelotvorno kako bi zaštitile osobe ili grupe osoba od govora mržnje: „Svako negativno stereotipisanje neke grupe, kada dosegne određeni nivo, može utjecati na osjećaj identiteta grupe i osjećaj vlastite vrijednosti i samopouzdanja pripadnika grupe. Upravo se u ovom smislu može posmatrati kao utjecaj na privatni život pripadnika grupe... Zbog djela nasilja, kao što su...verbalne prijetnje, države će možda trebati usvojiti adekvatne pozitivne mjere u sferi krivičnopravne zaštite. Sve veći standard koji je potreban u oblasti zaštite ljudskih prava i temeljnih sloboda shodno tome i neizostavno zahtijeva veću čvrstinu u ocjeni povreda temeljnih vrijednosti demokratskih društava“ ([R.B protiv Mađarske](#), presuda donesena 12. aprila 2016. godine, predstavka br. 64602/12, stav 78, 83). To se odnosi na govor mržnje koji je motiviran homofobijom, kao i rasističkim, nacionalističkim, vjerskim, etničkim i mizoginim govorom mržnje. U predmetu [Beizaras i Levickas protiv Litvanije](#) (predstavka br. 41288/15, presuda donesena 14. januara 2020), Sud je utvrdio da s obzirom na lakoću kojom *online* objave mogu postati viralne, „objava samo jednog komentara kojim se izražava mržnja [je] dovoljna da se ona shvati ozbiljno“. S obzirom na širenje *online* mržnje, može se očekivati veći broj predmeta na Sudu u kojima će predstavke dostaviti osobe osuđene za govor mržnje ili one koje na koje je govor mržnje bio usmjeren, što će Sudu omogućiti da usavrši svoju sudsku praksu, a državama pokazati kako da koriste krivično pravo u zaštiti ljudskih prava. Jedan takav predmet, kao što je navedeno u uvodu ovog Biltena, u postupku je pred Velikim vijećem: presuda u predmetu [Sanchez protiv Francuske](#) će postaviti važan standard u pogledu obaveze političara da uklone govor mržnje sa svojih Facebook stranica.

[Dareskizb protiv Armenije, presuda donesena 21. septembra 2021. godine, predstavka br. 61737/08](#)

Činjenice predmeta

Podnositelj predstavke je izdavač dnevnih novina „Haykakan Zhamanak“ (Armenski Times), za koji je bilo poznato da je politički naginjao tadašnjoj političkoj opoziciji. Njegova predstavka se odnosi na zabranu izdavanja koja je objavljena u kontekstu vanrednog stanja.

Prije objave rezultata predsjedničkih izbora, 2008. godine, kandidat opozicije je pozvao svoje pristalice da se okupe u centru glavnog grada Armenije, Erevana. Na hiljade ih se odazvalo i postavili su polutrajno šatorsko naselje. Nakon devet dana protesta, trg na kojem je postavljeno šatorsko naselje je očišćen i ograđen. Protesti su se nakon toga premjestili na drugo područje gdje je došlo do nasilnih sukoba sa pripadnicima policije, u kojima je deset osoba izgubilo život, a veći broj ljudi je povrijeđen. Proglašeno je vanredno stanje u trajanju od 20 dana, koje je podrazumijevalo nametanje ograničenja medijima. Armenija je dostavila notu Vijeću Evrope u kojoj je navela da će za vrijeme trajanja vanrednog stanja odstupiti od obaveze poštivanja (derogirati) ili ograničiti primjenu više prava iz Evropske konvencije o ljudskim pravima, uključujući pravo na slobodu izražavanja. Jedne noći, službenici državne sigurnosti su, bez navođenja razloga, spriječili štampanje novina podnositelja predstavke. Podnositelj predstavke nije štampao svoje novine u narednih devet dana. Tada je predsjednik Armenije izmijenio svoj prvobitni dekret. Izmjene su podrazumijevale „zabranu masovnim medijima da izdaju i šire očigledno lažne ili destabilizirajuće informacije o državi i unutarnjim pitanjima i da pozivaju na sudjelovanje u neodobrenim (nelegalnim) aktivnostima, kao i zabranu objavljivanja i širenja takvih informacija i poziva bilo kojim drugim sredstvom ili u bilo kojoj drugoj formi“. Pokušaj ponovnog objavljivanja istog izdanja novina su spriječili službenici državne sigurnosti. Sedam

dana kasnije, nakon što je ukinuto vanredno stanje, novine su se počele ponovo izdavati.

Podnositelj predstavke je domaćim sudovima podnio tužbu protiv mjera službenika državne sigurnosti; tražio je da odredbe koje su omogućavale takvo djelovanje, posebno predsjednički dekret, budu proglašene neustavnim i tražio je obeštećenje. Upravni sud je odbacio tužbu oglašivši se nenadležnim, a i žalba je odbačena iz istog razloga. Ustavni sud je odbio raspravljati o predmetu, tvrdeći da podnositelj predstavke nema aktivnu legitimaciju. Podnositelj predstavke se potom žalio Evropskom sudu za ljudska prava.

Obrazloženje Suda

Sud je prvo razmatrao izjavu Armenije da će za vrijeme trajanja vanrednog stanja derogirati ili ograničiti primjenu prava na slobodu izražavanja. Prema članu 15. Konvencije, države imaju pravo u toku rata ili drugog vanrednog stanja koje prijeti opstanku naroda poduzeti mjere kojima derogiraju svoje obaveze po Konvenciji, pod uslovom da su takve mjere striktno proporcionalne nužnim okolnostima takve situacije i da nisu u suprotnosti sa drugim obavezama prema međunarodnom pravu. Države nemaju neograničene diskrecione ovlasti po ovom pitanju: Sud može odrediti da li su države uvele strožije mjere nego što to zahtijevaju nužne okolnosti krize. Sud je naglasio da se prirodno i običajno značenje riječi „drugog vanrednog stanja koje prijeti opstanku naroda“ odnose na „izuzetno stanje krize ili vanredno stanje koje pogađa cjelokupno stanovništvo i predstavlja prijetnju organizovanom životu zajednice od koje se sastoji država“. Da bi se opravdala derogacija, vanredno stanje treba biti stvarno ili neposredno, treba se odnositi na kompletan narod u mjeri u kojoj je nastavak organizovanog života zajednice ugrožen, a kriza ili opasnost trebaju biti izuzetni tako da je jasno da su uobičajene mjere ili ograničenja, koji su dozvoljeni prema Konvenciji radi održavanja javne sigurnosti, zdravlja i reda, neadekvatni.

Primjenjujući ove kriterije na konkretnu situaciju, Sud je primijetio da su događanja predstavljala kulminaciju desetodnevnog mirnog protesta nakon predsjedničkih izbora za koje su mnogi vjerovali da su bili lažirani. Nije bilo naznaka nasilja niti da su demonstranti prvi napali policiju; suprotno tome, prema vjerodostojnim izvještajima, policija je koristila neopravdanu i prekomjernu silu protiv demonstranata (o čemu je Sud govorio u predmetu *Mushegh Saghatelyan protiv Armenije*, presuda od 20. septembra 2018. godine, predstavka br. 23086/08). Iako je Sud priznao da je došlo do porasta tenzija, ipak nije bilo dokaza o planiranom i organizovanom neredu niti o pokušaju državnog udara. Okupljeni demonstranti su uglavnom bili mirni, a nasilje su činile manje grupe demonstranata koje su koristile improvizovane predmete, a ne vatreno i slično oružje. Nije dokazano postojanje niti jednog smrtnog slučaja uzrokovanog postupcima demonstranata. Sud je zaključio da nema dokaza da bi se demonstracije opozicije mogle nazvati vanrednim stanjem „koje prijeti opstanku naroda“ niti su one predstavljale situaciju koja opravdava derogaciju. Stoga je Sud utvrdio ništavost derogacije.

Osvrnuvši se na zabranu izdavanja novina, Sud je primijetio da je izdavanje novina spriječeno bez obzira na to što sadržaj novina nije sadržavao govor mržnje niti je podsticao na nemire; izgleda da su ograničenja nametnuta samo zato što su se novine kritički osvrtnale na vlast. Takva ograničenja su suprotna samoj svrsi člana 10. Konvencije i nepotrebna su u demokratskom društvu. Sud je, osim toga, utvrdio da je odbijanje domaćeg suda da postupa po tužbi podnosioca predstavke narušio samu suštinu prava kompanije podnosioca predstavke na pristup sudu, što je u suprotnosti sa članom 6. Konvencije.

Opći komentari

Ovo je važna odluka (u *online* bazi podataka Suda, ona je evidentirana kao „ključni predmet“) koja pokazuje da države ne smiju olako proglašavati vanredno stanje: vladavina prava se mora poštovati čak i u

slučaju nereda ili nasilja u zemlji. Kao što stoji u presudi, Sud je već razmatrao druge predmete koji se odnose na isti period i utvrdio povrede prava na slobodu, slobodu izražavanja i slobodu udruživanja u onim predmetima u kojima su protesti ugušeni, a protestanti lišeni slobode (osim predmeta *Mushegh Saghatelyan protiv Armenije*, vidi, naprimjer, [Myasnik Malkhasyan protiv Armenije](#), presuda od 15. oktobra 2020. godine, predstavka br. 49020/08). Ovo je bio prvi predmet u kojem je izričito razmatrana derogacija u Armeniji prema članu 15, u skladu s kojim je Armenija donijela dekret prema kojem su masovni mediji mogli objavljivati samo zvanične vijesti vlasti, dok je određenom broju nezavisnih medijskih kuća bilo zabranjeno izdavati bilo koje novine (osim podnositelju predstavke, objavljivanje je bilo zabranjeno i drugim medijskim kućama, kao što su A1+ i Radio Slobodna Evropa/Radio Liberty, a web stranice nekoliko medija su bile blokirane). Presudom je uveden važan standard u pogledu člana 15. Konvencije kojim se jasno obrazlaže da je derogacija moguća samo u slučaju vanrednog stanja koje istinski prijeti „opstanku naroda“.

Sudsko razmatranje člana 10. je jednako važno kao i odluka u vezi sa članom 15: čak i u vrijeme trajanja vanrednog stanja, Sud naglašava da „države ugovornice moraju imati na umu da se svakom donesenom mjerom treba štiti demokratski poredak od prijetnji i one moraju nastoja-

ti zaštititi vrijednosti demokratskog društva, kao što su pluralizam, tolerancija i širokumnost“. Na kraju, „jedna od glavnih karakteristika demokracije jest mogućnost koju ona nudi za rješavanje problema putem javne debate...Demokratiju napreduje zbog slobode izražavanja“.

Derogacija se rijetko dešava i do 2020. godine ga je uvelo samo pet država. Onda je došao COVID-19. [Više država je proglasilo vanredno stanje i derogiralo nekoliko prava iz Konvencije](#), uključujući i pravo na slobodu izražavanja. U martu je Armenija obavijestila Vijeće Evrope da želi odstupiti od svojih obaveza prema Konvenciji; između ostalog, izdala je dekret prema kojem mediji mogu objavljivati samo „zvanične informacije“, ali bez mogućnosti da ih osporavaju (Odluka Vlade Republike Armenije br. 298-N od 16. marta 2020. godine). Odluka o derogaciji je povučena tek u septembru 2020. ([Verbalna nota](#), 16. septembar 2020). Vrlo mali broj država je uveo slična restriktivna odstupanja ([COVID i slobodan govor](#), Informativni dokument, Ministarska konferencija, Kipar 2020); sve su kritikovane ne samo zbog stroge prirode ograničenja nego i zbog politike kojom se aktivno onemogućava rješavanje pandemije bolesti COVID-19. Sloboda izražavanja nije samo žila kucavica demokracije nego i pokretač naučne diskusije i debate koja će na kraju dovesti do pronalaska rješenja.

Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)

Akcija je ukomponirana u „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019.-2022.“ i oslanja se na rezultate postignute u toku prethodnog zajedničkog projekta EU/VE „Jačanje pravosudne ekspertize o slobodi izražavanja i medija u Jugoistočnoj Evropi (JUFREX)“. Regionalna akcija je usko povezana sa JUFREX akcijama prilagođenim šest korisnica u: Albaniji, Bosni i Hercegovini, Kosovu*, Crnoj Gori, Sjevernoj Makedoniji i Srbiji.

JUFREX aktivnosti se sprovode s ciljem:

- „promocije slobode izražavanja i slobode medija u skladu sa evropskim standardima“;
- „unapređenje primjene tih standarda kroz uključivanje niza aktera odgovornih za primjenu takvih standarda u svom svakodnevnom radu, odnosno: sudije, tužioci, policijski službenici, predstavnici regulatornih tijela za medija, medijski akteri i studenti“;
- „konsolidacije platforme za regionalnu saradnju, diskusiju i razmjenu dobrih praksi“.

Tamo gdje postoji sredina koja omogućava slobodu izražavanja i slobodu medija i pravo da se traže, pružaju i primaju informacije je dobro zaštićeno, građani mogu iskreno sudjelovati u demokratskim procesima. Domaće institucije za obuku za pravne eksperte (sudske akademije i advokatske komore) imaju presudnu ulogu u ostvarivanju toga.

Sve JUFREX aktivnosti su zasnovane na inovativnim i modernim alatima za učenje o slobodi izražavanja i slobodi medija i usvajaju dinamičku metodologiju za obrazovanje odraslih i model ravnopravnih partnera.

„Program Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku za period 2019–2022.“ predstavlja zajedničku inicijativu Evropske unije i Vijeća Evrope koja korisnicima omogućava da ispune svoje reformske programe u oblastima ljudskih prava, vladavine zakona i demokratije u skladu sa evropskim standardima, uključujući, gdje je to relevantno, u okviru procesa proširenja EU.

Ovaj dokument je izrađen uz finansijsku podršku Evropske unije i Vijeća Evrope. Stavovi izraženi u ovom dokumentu spadaju u odgovornost autora i ni na koji način ne odražavaju službeno mišljenje bilo koje strane.

* Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa, i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o Deklaraciji o nezavisnosti Kosova.

Vijeće Evrope je glavna organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 46 država članica, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Vijeća Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum koji ima za cilj da zaštiti prava čovjeka, demokratiju i pravnu državu. Evropski sud za ljudska prava kontroliše implementaciju Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

Zemlje članice Evropske unije odlučile su da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile zonu stabilnosti, demokratije i održivog razvoja, zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija poklanja posebnu pažnju razmjeni postignuća i vrijednosti sa zemljama i narodima izvan svojih granica

www.europa.eu

Finansirano
od strane Evropske unije
i Vijeća Evrope

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Implementirano
od strane Vijeća Evrope